

Наталія Дідух, Ольга Корицька, Тетяна Степура, Уляна Садова

ПРО ДЕМОІСТОРІЮ І ЦІННОСТІ КОЖНОЇ НАШОЇ МИТІ

(за результатами семінарів/вебінарів НДЦ «ДЕМОС»)

*...«І все на світі треба пережити,
і кожен фініш – це, по суті, старт...»
(Ліна Костенко).*

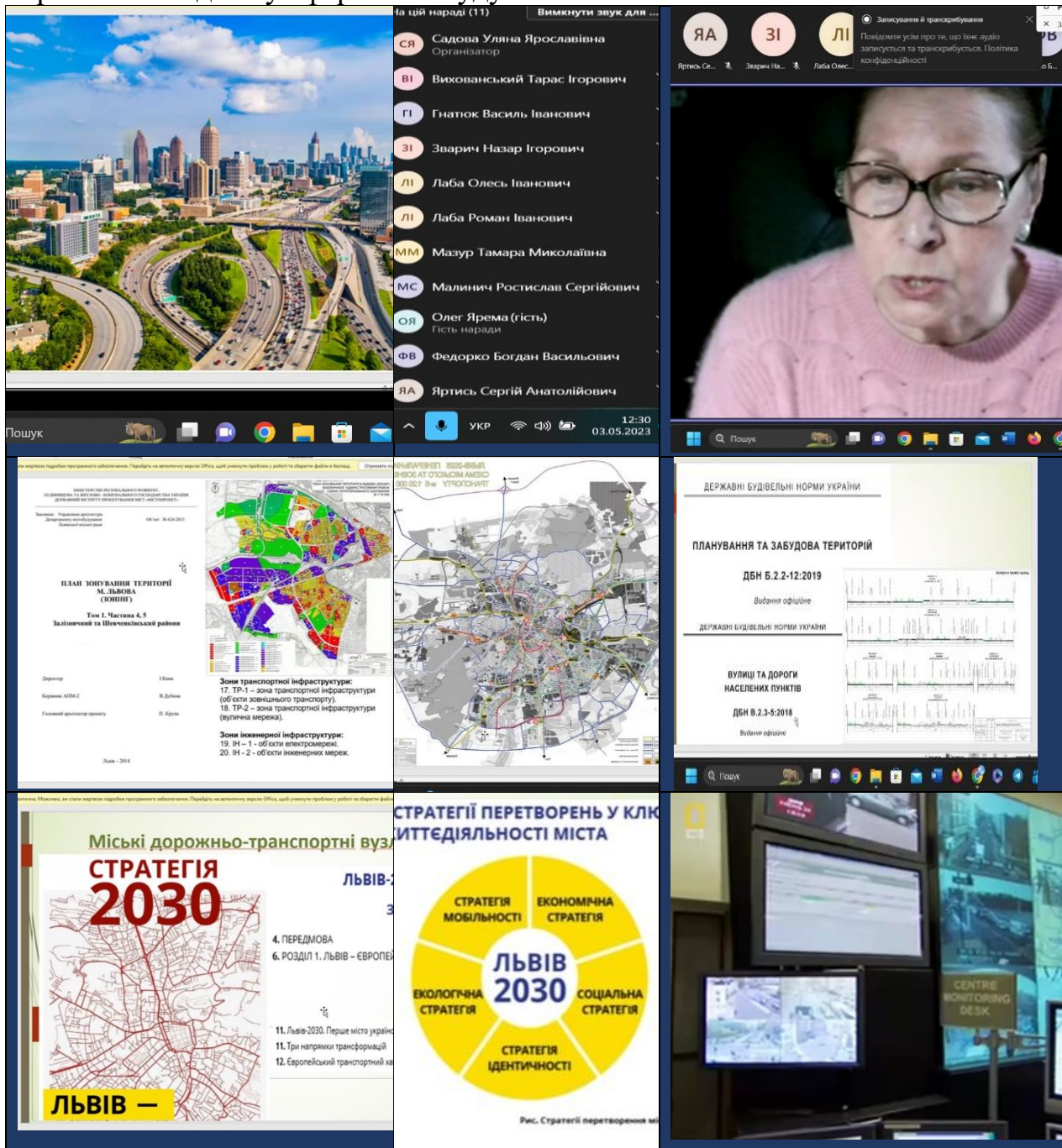
Добігає кінця 2023 рік... Час, коли люди підводять підсумки, діляться здобутками, а під Різдво, під Новий рік згадують традиції, бажають один одному добра. В Україні півтора року війни... понад 670 днів і ночей... Суцільний потік людських історій, травм, а з ними оцінки власних сил та потуги, доказів віри в Україну: люди забули про чвари та суперечки, об'єдналися, щоб чинити опір загарбникам. Перемога над ворогом стала спільною метою мільйонів українців... Найбільш болючі людські втрати. Нині (за даними досліджень експертів, що вивчали «Книгу пам'яті полеглих за Україну»)¹ цифра загиблих (померлих) за бойових та небойових умов сягає 30 тисяч осіб. Кількість поранених та контужених – 90-100 тисяч осіб. Ніхто не знає чого чекати... Поняття щастя стало якимсь фрагментарним. Людям бракує ресурсів, часу, а інколи й мотивації на звиклі речі. Сум, тривога та втома позначається на атмосфері зустрічей, конференцій... Але усім нам треба жити тут і зараз...бо, ці миті і є наше життя (Омар Хайям). Як не згадати Григорія Сковороду, який писав, що “шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами...»

В НДЦ «ДЕМОС» останні місяці 2023 року були по своєму напружені. Не оглянулися як за проведенням семінарів, зустрічей, нарад залишилися недопрокоментовані заходи за попередні періоди. Тож нині варто згадати:

❖ Науково-практичний вебінар на тему «Стратегічне планування розвитку міст: зарубіжний досвід та вітчизняна практика» (в рамках налагодження співпраці з представниками наукових шкіл НУ «Львівська політехніка» - Інституту архітектури та дизайну та Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку. В якості спікера виступила

¹ Ярослав Тинченко, Герман Шаповаленко Бойові та небойові втрати України у 2022-2023 роках// Український тиждень (14 листопада 2023). URL.: <https://tyzhden.ua/bojovi-ta-nebojovi-vtraty-ukrainy-u-2022-2023-rokakh/>

доцент кафедри містобудування, к.арх. *Т.М.Мазур*, яка ознайомила присутніх з класифікацією задач містобудівельного аналізу, з проблемами розвитку містобудівельної документації, зупинилася на системному підході до вирішення завдань у сфері містобудування.

Тамара Миколаївна детально розповіла про схему розташування міста Львова в системі розселення (із приміською та зеленою зонами), про опорний план, схему планувальних обмежень (існуючий стан), схему історико-архітектурного опорного плану, схему інженерних мереж, схему магістралей, гаражів та стоянок, схему міського та зовнішнього транспорту, схему електропостачання, схему газопостачання та теплопостачання, схему розміщення будівництва на першу чергу, схему охоронних зон, кадастрову карту, карту детальних планів

та громадських слухань та багато чого іншого... Особливий інтерес викликала інформація про Стратегію розвитку Львова на 2030 роки (як міста української інтеграції і європейського способу життя, трьох напрямів його трансформації, перетворення у Європейський транспортний хаб). Бо ж місто – це не тільки сама забудова, але великий живий організм і він має усі підстави розвиватися з врахування новітніх потреб людей і технологій цифрового світу.

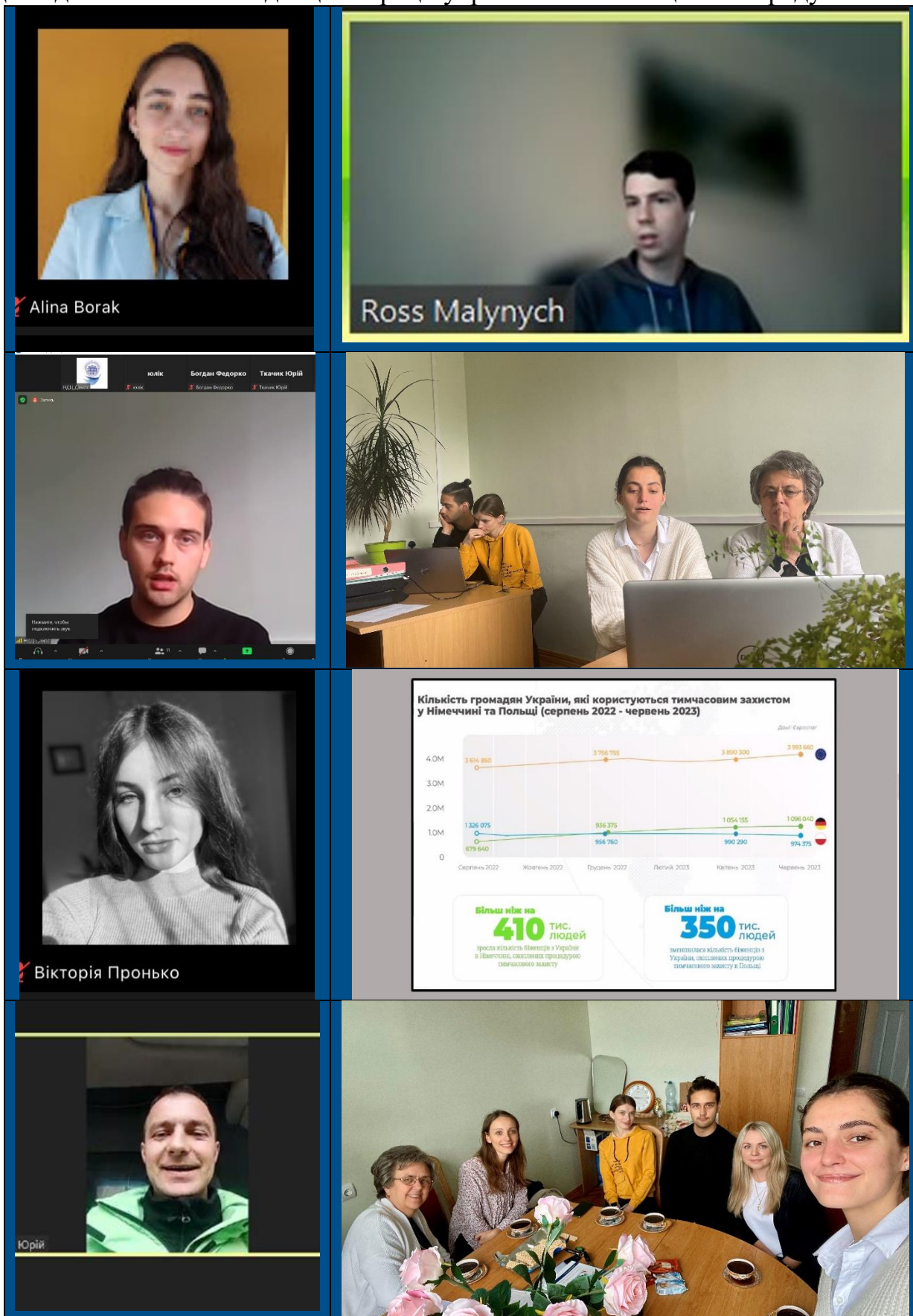
❖ Міжнародний Воркшоп "New wave of migration in reaction to the full-scale Russian invasion in Ukraine. Social and economic consequences for Ukraine and EU countries" (17-18 липня 2023 року), який проводився кафедрою інноваційної економіки та структурних змін Бременського університету (Німеччина). За фінансової підтримки Фонду Volkswagen². Продуктивна праця, нові контакти, досвід співпраці з 52 учасниками з 5 країн світу – усе було забезпечено як на підготовчому етапі (голова програмного комітету к.с.н. Світлана Чугаєвська), так і безпосередніми модераторами заходу (Prof. Dr Heiko Pleines, Dr Iryna Maidanik, Prof. Dr Vitalii Dankevych). Від НУ «Львівська Політехніка» модерацію панелі забезпечила: *Dr Oksana Pyatkovska*.

❖ 81-а Студентська науково-технічна конференція НУ «ЛП» (Секція «Адміністрування, державне управління та професійний розвиток». Підсекція «Проблеми розвитку фірм, ринків, регіонів: соціально-економічний аспект». На виконання наказу ректора НУ «Львівська політехніка» проф. Бобала Ю.Я. № 475-1-03 від 06 жовтня 2023 р. та розпорядження директора ННІ АПО проф. Л.М.Пилипенка). Перший етап було проведено в НДЦ «ДЕМОС» 26 жовтня 2023 року. Заслужено перше місце було розподілено між Ростиславом Малиничем (гр. ЕКСЕі-21) та Володимиром Коломійцем (гр. ФБ-31). Окрему

² Department of Innovative Economics and Structural Changes, University of Bremen, Germany. With the financial support of the Volkswagen Foundation. [The_Program_of_Workshop_Bremen_University__17-18.07.2023.pdf](#) (uni-bremen.de)

відзнаку отримала Ольга Лопачук (ЕВ-32) за глибоке та надзвичайно актуальне дослідження «Нові тенденції міграції українських біженців: їх передумови».

Було б несправедливо оминати успішні виступи Юлія Литвина (гр.ЕВ-21, наук. кер. Т.Степура) «Інклюзивний ринко праці: можливості для людей з обмеженими можливостями», Аліни Борак (гр.ЕВ-21, наук. кер. Т.Степура) «Динаміка рівня безробіття Вінн цької області у період російсько-української війни», Ольги Вахняк (гр.МЕ-22, наук. кер. Т.Степура) «Проблеми розвитку страхової системи в Україні», Вікторії Пронько « Створення сприятливих умов для працівників під час війни» (гр.МЕ-22, наук. кер. Т.Степура), Кіріла Яворського «Працевлаштування та фінансування бізнесу ветеранів в Україні після початку повномасштабної війни» (гр. ЕВ-31, наук. кер. Н.Дідух), Тетяни Грицюк «Динаміка зміни державного боргу України впродовж російсько-української війни» (гр. ФБ-31, наук.кер. У.Садова), Романа Барана (гр.МЕ-24, наук.кер. У.Садова Соціальна економіка: взаємозв'язок між економічними процесами та суспільним ртзвитком», Юрієм Ткачиком «Екологічні проблеми розвитку України та локальні ініціативи на шляху конструктивних змін» (гр. ЕКСЕі-22, наук.кер. Уляна Садова) та ін. Другий етап конференції проводився в чудовому приміщенні ІАДУв смт.Брюховичі (2 листопада 2023 року).

Показовими стали виступи Ростислава Малинича з темою «Особливості людського капіталу ІТ Індустрії та його конкурентоспроможність в умовах війни» (гр. ЕКСЕі-21) та Володимира Коломійця з темою «Мікрокредити як

засіб боротьби з бідністю» (гр. ФБ-31), які знову зайняли призові місця. Дослідження стали гарним подарунком не тільки команді НДЦ «ДЕМОС», але й науковій спільноті ІАДУ та НУ ЛП. Автори отримали щирі слова подяки і підтримку в особі директора ІАДУ д.е.н. проф. Любомира Пилипенка, інших членів оргкомітету.

До речі, в НДЦ «ДЕМОС» завдяки злагодженій співпраці команди вдається вдало здійснювати пошук наукових талантів серед молоді (особливо велика подяка к.е.н. Ользі Корицькій, інформаційний супровід роботи забезпечує Наталі Дідух). Це когорта перспективних дослідників, що вирізняються креативним мисленням та інтелектуальним потенціалом.. Серед них аспіранти, магістри, бакалаври (Андрій Артерчук, Ростислав Малинич, Роман Федунь, Юрій Ткачик, Ольга Лопачук, Володимир Коломієць, Грицюк Тетяна, Аліна Борак, Яна Веселовська, Кіріл Яворський, Вікторія Пронько, Ольга Вахняк, Юліан Литвин, Володимир Ковальчук, Богдан Федорко та інші).

❖ Зустрічі, присвячені формуванню тематики нових проектних заявок НДЦ «ДЕМОС» в прийдешньому році з використанням ідей магістерських робіт групи ЕКСЕі-22 (21 та 23 грудня 2023 року).

Актуальність контактів підтвердилася і у момент захисту кваліфікаційних робіт, і в час дискусії, що мала місце на останньому семінарі 2023 року.

❖ Науково-практичний семінар на тему «Про демоісторію і цінності кожної нашої миті», який відбувся 29 грудня 2023 року і став моментом переосмислення інформації, які наукові теми в НДЦ «ДЕМОС» піднімаємо, які виклики диктує сьогоднішня ситуація, які пріоритетні дослідження треба проводити, якщо хочемо допомогти відбудові України. Зустріч мала й он-лайн формат, що допомогло розширити аудиторію зацікавлених у дискусії людей.

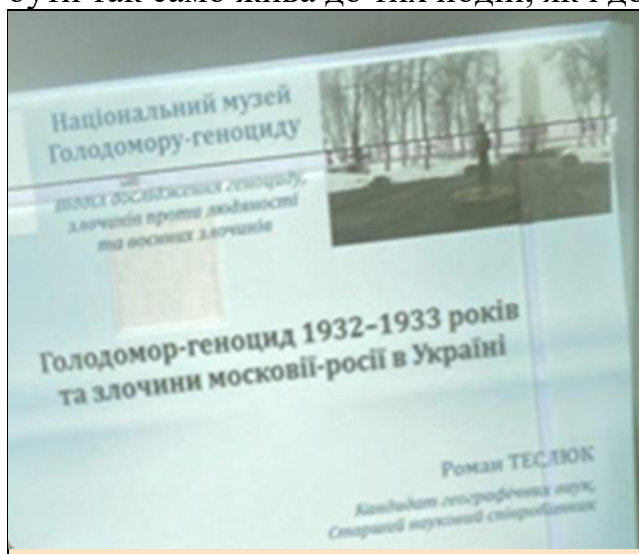

Традиційно розмову розпочала керівник НДЦ «ДЕМОС» Уляна Садова, яка перед тим як озвучити програму зустрічі, попросила усіх присутніх

вшанувати пам'ять полеглих воїнів, захисників України, які віддали життя у боях за нашу державу, за народ, хвилиною мовчання.

Говорячи про досягнення команди науковців, вона згадала про конкретні проекти, які реалізовувалися у центрі, наголосила, що є теми, які особливо болючі і гостроактуальні на фоні новітньої війни. Це проблематика демовідтворення потенціалу України. «Жодна програма соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, - підкреслила модератор зустрічі, немислима без аналізу демографічної ситуації, без вивчення та критичного осмислення чинників, що призвели до втрат українського населення». Уляна Ярославівна згадала про витоки скорочення багатодітності української родини, про розпорошення традицій виховання в сім'ї, про втрату каналів передачі міжпоколінних цінностей і їх відлуння в сучасних подіях української демоісторії. Вказала на потребу критичного аналізу демографічних структур та прогнозів, що розроблялися в минулому, а нині мали б допомогти обґрунтуванню Стратегій деморозвитку різного рівня. Далі

вона запросила до слова старшого наукового співробітника Національного музею Голодомору-геноциду, к.е.н. Романа Теслюка з доповіддю «Голодомор-геноцид 1932-1933 років та злочини московії-росії в Україні». Зазначимо, тема давно живить інтерес людей не тільки від науки. Розпочинаючи виступ, Роман Тадейович нагадав, що 2023 рік – це 90-і роковини трагедії і наша пам'ять має бути так само жива до тих подій, як і до злочинів сьогодення.

6. «Великий голод» – Голодомор 1932-1933 років як геноцид українців
6.1. Колективізація

10 листопада 1929 р. пленум ЦК ВКП(б) офіційно проголосив курс на «масову» колективізацію. За припущеннями пленуму, це мало бути досягнуто «десь за 1,5-2 роки». На практиці колективізація означала насіннєвого матеріалу, худоби, навіть птиці. Все майно мало стати спільною власністю колективу. Натомість відбувалася цілковита експропріація цього майна. За задумом Сталіна, самостійні господарі повинні були стати сільськими робітниками.

Для проведення колективізації комуністична партія направила в села тисячі міських комуністів (15 тис. восени 1929 р., 47 тис. у січні 1930 р.). До жовтня 1931 р. в УРСР було колективізовано приблизно 4,8 млн. господарств (68% від їх загальної кількості).

Заступник селянина до вступу в колгосп. Київ, 1929 - Центральный державний архів економіки та електронний архів (ЦДАЕА)

Щоб більше зрозуміти сучасність, - наголосив спікер, треба зазирнути в історію, розглянути певні моменти цивілізаційного розвитку московії-росії і України. Так, «головним месиджем стало те, - відзначив Роман Тадейович, що протягом багатьох століть росія, як би вона не називалася - чи князівство, чи царство, чи російська імперія, розвивалася на східних (азіатських) традиціях. Так (як загарбник) вона поневолила багато народів: це й історія черкесів у XVIII-XIX ст., й різня в Казані та ін. Стосовно України вплив росії почався з середини XVII ст (з Переяславської Угоди, оригіналу якого немає), це й стало відправною точкою сучасних відносин московії і України». Голодомор мав свої

механізми – це особливості системи хлібозаготівельної, посівної і збиральної кампаній з політикою колективізації, репресивні інструменти, зокрема, депортації, так званих, куркулів та кулаків за критеріями віднесення селянського господарства до куркульського (йшлося про використання найманої праці, а це – 4% усіх господарств), це режим «чорних дошок», партійні чистки тощо. Зупинившись на результатах демографічних переписів, доповідач детально висвітлив не тільки кількісні, але й якісні показники демографічних наслідків Голодомору. На конкретних цифрах представив тенденцію зниження частки українців у структурі населення (через політику змішування націй і народів, примусову зміну національності – приклад Кубань, пропаганду атеїзму у релігійному плані, соціальне розшарування населення). Доповідач пройшовся по геноцидних акціях та злочинах проти людяності які творила московія-росія в Україні. «І якщо поглянути з позиції сьогодення, економічні наслідки Голодомору, вказав Р.Теслюк, нині не є такими відчутними як соціальні та психологічні». Так, психологія жертви, пасивність, безініціативність, відсутність довіри – це лише окремі прояви цього гнітючого «надбання», що стали ознаками сучасного українського суспільства. Окремо треба говорити про соціально-культурні наслідки трагедії, а це - деморалізація традиційної селянської поведінки, деформація соціально-правових норм, звичаєвого права, сімейних традицій, знищення релігійності, знищення народних промыслів, деформація соціальних ролей ... Ось що ми маємо в зашпорику нашої демоісторії, – додав Роман Тадейович. Відповідаючи на запитання присутніх (Валерія Калинюка, Світлани Щеглюк, Ольги Гринькевич, Володимира Грицевича, Володимира Бідака та інших) він раз по раз торкався сучасних наративів Голодомору. Викладач Інституту хімії та хімічних технологій НУ «ЛП», заступник голови комісії у справах мирян Львівської архієпархії Зеновій Боровець подякував пану Роману за надзвичайно широку доповідь. «Праця є основою для великої монографії, зазначив пан Зеновій. З вилученою кількістю розділів. Один з них – демографічні втрати України впродовж першої половини ХХ ст.. Йдеться про дві світові війни, три Голодомори, репресії. Думаю, що нині більш менш орієнтовні цифри вже сформовані. Але наступний розділ – кількість депортованих, кількість емігрантів, кількість вивезених в Сибір, в Канаду, у Бразилію..- це треба опрацьовувати. Ще один розділ – злочини проти дитинства... Чи знаємо ми як вирішувалося питання безпритульних в Україні після воєн та голодоморів?... Колись дослідників скеровували до спогадів В.Ващенко... Ще один розділ – реакція громадськості, у т.ч. світової, на злочини... Варто робити популярні компактні видання про цю демоісторію, писати для світової громадськості англійською, німецькою, французькою, португальською та іншими мовами... Нині маємо Інтернет, електронні ЗМІ. Слід поширювати правду через наші посольства, церкви про те, що робила Москва з українцями у ХХ столітті». Ідею підтримали Любомир Пилипенко, Олег Сорочак, Любов Семів, Ольга Корицька, Марія Бачинська, Наталія Андрусишин та інші... У доповнення до дискусії провідний науковий

співробітник відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені Мар'яна Долишнього НАН України» д.е.н. проф. А.І.Мокій навів власні спогади про розповіді діда-свідка Голодомору-геноциду 1921-1922 років. Прокладаючи міст до сьогодення, він пояснив, чому на початок незалежності українська нація не мала свого ядра, здатного об'єднати народ. «Нині ж, продовжив доповідач, треба працювати над тим, як Україні жити в наступні 10-50 років. Нещодавно ми з Марією Флейчук розробили «Макромодель обмеженого макроекономічного зростання України до 2070 року». Але ж чи є модель розвитку України на наступні роки, на десятиріччя на державному рівні.. Питання - відкрите...Нині не варто святкувати. Слід тримати свій фронт...». На завершення дискусії, усі присутні ще й ще раз подякували за зустріч, за таку важливу і, водночас, складну тему..Ще Марк Тулій Цицерон вчив «історія – свідок минулого, світло істини, жива пам'ять»...
...Семінар мав тривати дві години... Проте, присутні довго ділилися в НДЦ «ДЕМОС» враженнями про почуте.

Хтось згадав про тижневик «День», де бачив передноворічну анкету з діагностики цінностей людського життя (як прожитий рік на фоні історії – в думках, деталях, штрихах, фото; хто є героєм та антигероєм року; які автори та статті цікавлять найбільше; що надає сил - події, люди, враження; які особисті сенси, уроки і цінності подарував рік). Ще хтось сказав, що дата семінару не випадкова: 29 грудня люди відзначають у світі День "Тік-так" (аж ніяк не День Інтернет-сервісу ТікТок). Це значить, коли дати собі обіцянку і виконати її, то все погане залишиться у старому році.

Ми знайшли цю анкету і спробували її заповнити³. Виявилось, справді, є над чим задуматись. Нині, навіть в умовах такого складного року, плани НДЦ «ДЕМОС» виконано! Треба йти далі. Але перед тим, слід згадати, де ми були...

³ Галина Бабій Цінувати кожну мить кожного нового дня // День (29 грудня 2021 р.). -URL.: <https://day.kyiv.ua/article/kultura-novorichna-anketa-dnya/tsinuvaty-kozhnu-myt-kozhnoho-novoho-dnya>

